

parlars hispànics, però és concebible que es vagi mantenir isoladament, i amb caràcter afectiu, un representant d'aquesta família en les zones de contacte entre l'àrea cast.-port. de PETERE (*pedir*) i la del seu substitut vulgar DEMANDARE. I encara que no ben iguals, no deixa d'haver-hi algunes formes no catalanes que també s'acosten a PETULARE i al *pi*-dels ocells: Poitou (*se*)*pidaler* «se plaindre sans cesse ni motif»: *preque se pidaler tant?*, *pidale* f. «femme qui se plaint sans rime ni raison»: *l'as-tu entendue quiaille pidale?* en el glossari peitavi de l'Abbé Rousseau (Niort 1869) que era curé de Verruyes, Deux-Sèvres. L'it. *petiegolare* ja és més aviat 'xafardejar', *pettegolo*, -a, 'xafarder', *pettegolezzi* 'xafarderies', però amb matis de parlar molt, massa, i per tant hi tenen encara alguna relació.

Amb un altre mot italià, ben curiós, crec que la relació és més aparent que real: *spigolistra* f. (més freqüent i antic que el masc. *spigolistro*), que de vegades significa 'fals, enganyós', altres cops 'devot, beat', però més pròpiament degué ser, com en la seva més antiga i illustre autoritat, el Boccaccio, precisament 'hipòcrita'. No crec que n'hagin dit gran cosa o res els etimòlegs (manca Ang. Prati, REW etc.). Cert que podríem pensar a derivar-lo de *pigolare* (a la manera com co-existeixen *sbirro* i *birro*, *smorfia* i *morfia*, amb *s*-pejoratiu), i no fóra del tot impracticable semànticament (a base de la idea de 'planyívol, mare-m'estimeu', i 'captaire' que afecta pobresa). Però ni això explicaria bé el sufix; ni se'ns pot escapar que hi ha una explicació molt més clara, semànticament i en tots sentits.

Els contextos, en Boccaccio, donen un sentit clar. És defensant de l'acusació d'obscenitat, allegant que no hem de desconèixer els fets, i que el que cal és dir-ho en termes una mica velats, evitant les paraules brutals: «se forse pure alcuna particella è in quelle, alcuna paroletta più liberale, che forse a *spigolistra* donna non si conviene, le quali più le parole pesano ch'è fatti, e più d'apparer s'ingegnano, che d'esser buone, dico ---», *Decam.* (concl., ed. 1961, 677.6f.). Havent sorprès la seva dona amb l'amant, els avergonyeix recordant una veïna, de la qual la seva solia dir xafarderies, però la desvergonyida responsteja: «io starei pur bene, se tu alla moglie d'E. mi solessi agguagliare, la quale è una vecchia picchiapetto, *spigolistra*, ed ha da lui ciò che ella vuole, e tienla come si dèc tener moglie ---», *ibid.* (v, § 10, 372.3f.). Els nostres adaptadors quatrecentistes no se n'apartaren gaire, en el segon pasatge, canviant-ho en «una vella pòllosa»; i, en l'altre cas, copsaren exactament tot el sentit, traduint-ho per «algunes *ypòcrites* dones».

Això acaba d'il·luminar l'etimologia. No vacillo, en efecte, a creure que, en l'origen, seria una deturpació popular del gr.-ll. *hypocrita*, probablement rebuda a través del fr. ant. *hypocrite*; potser a través dels moralistes «sorbonnards», acarnissats contra Rabelais i contra els it., amics i èmuls del *Gran Galeotto* florentí: car en francès *hypocrite* ja es documenta en el S. XII (Chrestien); i, per ultracorrecció de la pronúncia fran-

cesa amb *s* muda (o evanescent), el canviarien els italians mig-savis en **ispogrìsta* > **ispoglistra* (repercussió de líquida i dissim. *r-r* > *l-r*), d'on la metàtesi (*i*)*spigolistra*, consolidada per la contaminació de *pigolare*, i de *spigolo* SPICULUM.

En l'asturià *pigañón* 'pedigüeno', és ben clar que la formació és bàsicament una altra, la de *pedigüeno*, però així i tot s'hi deixa sentir potser l'acció del *pi*-de *piular*. En canvi si cap relació hi ha tingut el llatí *opitulari* 'socórrer, prestar servei, ajudar en tal o tal sentit', ja es veu, pel significat ben diferent, que només podria ser a posteriori i secundària. *Pidolació*. *Pidolada*. *Pidoladissa* (cf. *piuladissa*). *Pidolador*. *Pidolament*. *Pidoló*. El Lab. 1840 recull un *jugar a pido* que potser només és un castellanisme dialectal, més aviat que reducció de **pidol* postverbal de *pidolar* (a la manera de *rodol*, *llòssol*, *tèrbol*, *pòtol*).

LLISTA CORRELATIVA DE DERIVATS I COMPOSTOS: *peticionar*, *peticionari*, *peticioner*, *petitori*, *petulant*, *petulància*, *apetit*, *apetir*, *apetèixer*, *apetència*, *apetible*, *apetibilitat*, *apetidor*, *apetició*, *apetitiu*, *apetiú*, *apetivitat*, *apetitiós*, *inapetent*, *inapetència*, *competir*, *competent*, *competència*, *competible*, *competibilitat*, *competició*, *competidor*, *incompetent*, *incompetència*, *espedir-se*, *ímpetu*, *ímpetuós*, *ímpetuosament*, *ímpetuositat*, *ímpetuïtat*, *ímpetuà*, *perpetu*, *perpetual*, *perpetuïna*, *perpetoler*, *perpetuar*, *perpetuable*, *perpetuació*, *perpetuador*, *perpetualitat*, *perpetuïtat*, *perpetuïtzar*, *repetir*, *repetible*, *repetició*, *repetida*, *repetidament*, *repetidor*, *repetiment*, *pidolar*, *pidolant*, *pidolejar*, *pidolació*, *pidolada*, *pidoladissa*, *pidolador*, *pidolament*, *pidoló*, *jugar a pido*.

Petifloc, V. *petit* *Petillejar*, V. *pet* *Petillo*, V. *pit* i *pati* *Petimanetes*, *patimanetes* 'l'ligabosc' potser de **petinametes* 'pentina [PECT-] mametes' formació anàloga a *xucla-mel* i *lliga-bosc*; *ballmanetes* designa mata semblant a l'alta Garrotxa (Oix, 1984): per on veiem que hi entren en joc frases del llenguatge acriaturat i dels jocs materns amb infants *Petimetre*, V. *petit* *Petinill*, V. *pentenill* (PINTA) *Petipella*, V. *pentipella* *Petiperi*, solecisme individual per *vituperi* *Petiscarris*, potser del fr. *petits secourus* 'petits pidolaires' (cf. *pot-pourri* > *potpurri*)

PETIT, mot germà de l'oc. i fr. *petit*, que ja degué existir en un gran sector del llatí vulgar en la forma PITTITTUS, mot de creació expressiva, paral·lela a PITINNUS, PITULUS, PICCINUS, PIKINNUS, PITIKKUS, que s'han mantingut en altres zones de la Romània, amb el mateix caràcter que el nostre *petit* (cf. it. *piccolo*, *piccino*, cast.-port. *pequeño*, -eno). □ 1.^a doc.: c. 1100.

En el context dels testimonis més antics es nota sovint un matis, i un to, més afectiu —quasi pintoresc o hipocòric— que en l'ús dels seus concurrents, com *poc* adj.,¹ *menut*, i fins *xic*: «Despullat és mon Fill, e tot quant ha li par; / d'ell qui és tal Senyor de terra e de mar / no ha un *petit* drap d'on se pusca abrigar; / ah lassa! car lo veig enaxí nou estar / ---», Llull